

Skogsdrift og produksjon

Fylkesmannen i Møre og Romsdal 15.02.17

Mikael Fønhus
Prosjektleder

SKOGKURS
Skogbrukets Kursinstitutt

Tema:

Skogbruk handler om å skape verdier

- For næringen
- For storsamfunnet

Vi skal se på:

- ✓ «Kubikkfella» og «arealnetto»
- ✓ Rapportering, måling, kalibrering
- ✓ Dataprogrammet Virkesverdi

I dag er en stor dag!

Dette området skal hogges!

Området er bratt....

0:31 / 2:48

**...., og for å bedre skogeiers
rotnetto ...**

... gjøres det slik:

Hogges!

Settes igjen!

«Kubikkfella»

Det som settes igjen nå; - blir aldri hogd ...!

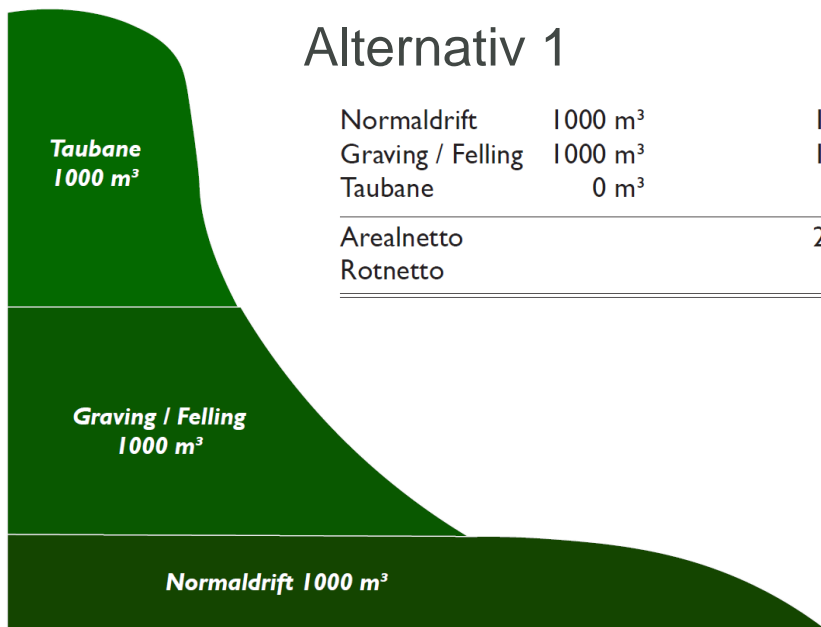
Økonomisk resultat nå:

- Kvantum: 1000 m³
- Tømmerpris 350 kr/m³
- Driftspris 150 kr/m³
- **Driftsnetto** før skogfond: **200.000 kr**
- «Rotnetto»: 200 kr/m³

Dersom hele området hadde blitt hogd:

- Kvantum 1200 m³
- Tømmerpris 350 kr/m³
- Driftspris 165 kr/m³
- **Driftsnetto** før skogfond: **222.000 kr**
- «Rotnetto»: 185 kr/m³

Mer om «kubikkfella»

Alternativ 1

Normaldrift	1000 m ³	Driftsnetto:	163.500 kr
Graving / Felling	1000 m ³		100.540 kr
Taubane	0 m ³		0 kr
<hr/>		Arealnetto	264.040 kr
<hr/>		Rotnetto	132 kr/m ³

Alternativ 2

Normaldrift	1000 m ³	Driftsnetto:	163.500 kr
Taubane	2000 m ³		190.900 kr
<hr/>		Arealnetto	354.400 kr
<hr/>		Rotnetto	118 kr/m ³

Fokus på «arealnetto» framfor «rotnetto» gir:

- Bedre skogeierøkonomi
- Mer råstoff til industrien
- Mer å gjøre for skogsentreprenører og tømmertransportører
- Større verdiskaping i hele skogbrukets verdikjede

En utfordring for skogbruket!

Faktorer som påvirker tømmerutfallet

- Apt. instruksjon
- Bestiller
- Bestilling
- Maskinfører
- Maskininnstillinger
- Skogtype
- Kalibrering

Retningslinjer

A	Målereglement for skogsvirke, Generelle bestemmelser		
B1	Målereglement Sagtømmer	B2	Målereglement Massevirke
C	Kontroll av tømmermåling		
D	Definisjoner		

Lokale avtaler mot andre kjøpere

48 sekunder pr tre

Hva er viktig å bedømme

Kun synlig fra den andre siden av treet !

Hva er viktig å bedømme II

Dette må være i orden

- Førerkompetansen
- Måleutstyr
- Maskininstillinger
- Kviste og skjæreutstyr
- Matevalser
- Rett apteringsinstruksjon

Digitale hjelpemidler i hogstmaskiner

- Alle hogstmaskiner og mange lassbærere har en datamaskin
- Alle trenger "input" for å fungere.
- Vanlige program
  - styring og feilsøking av maskin/aggregat
  - Apteringsprogrammer
  - GPS/kartprogrammer
- Noe maskinspesifikt, annet felles løsninger
- «Dataspråket» i skogsmaskinene kalles StandForD standard

StanForD 2010

Moderne kommunikasjon med skogsmaskiner

StanForD :
*«Standard For Data and
communication»*

SKOGKURS

StanForD er skogbrukets standard for håndtering av data inn og ut av skogsmaskiner. Standarden er global og brukes av alle de stor skogsmaskinsprodusentene.

StanForD 2010

Ny standard – nye muligheter

- **Kontroll og kalibrering**
  - Lengde og diameter og vekt (hvis installert i lassbæreren)
- **Fleksibel styring av avvirkningen**
  - Hvilke sortiment som skal apteres, og hvordan, kan endres når som helst mens drifta pågår.
- **Produksjonsrapportering**
  - Rapportering per stokk gir store muligheter for å presentere og analysere produksjonen slik oppdragsgiveren ønsker.
- **Driftsoppfølging**
  - Hvert arbeidsmoment registreres separat for hver fører og maskin. Årsak til ulike typer avbruddstid kan registreres.

Enorme muligheter

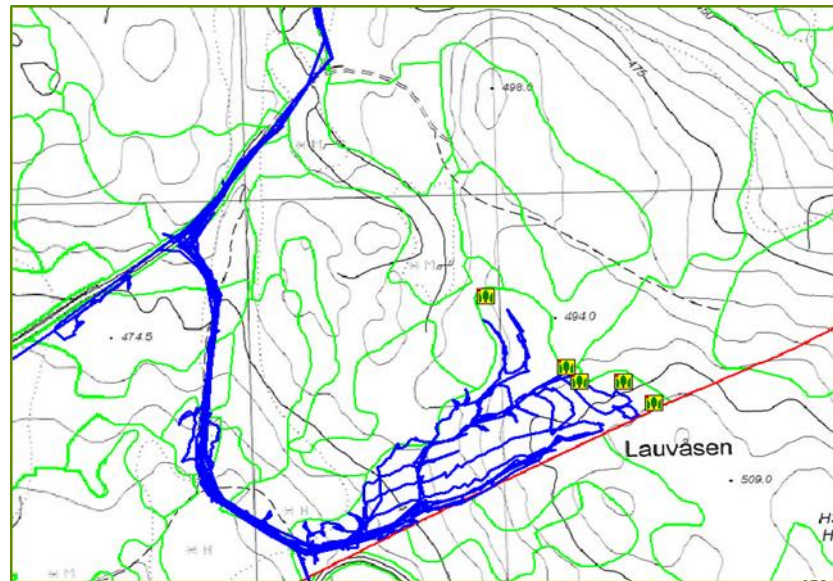
- Det samles store mengder data
  - Produksjonsdata
  - Maskindata
  - Miljødata

NB: Personopplysninger er sensitive. Datatilsynet er tilsynsmyndighet.

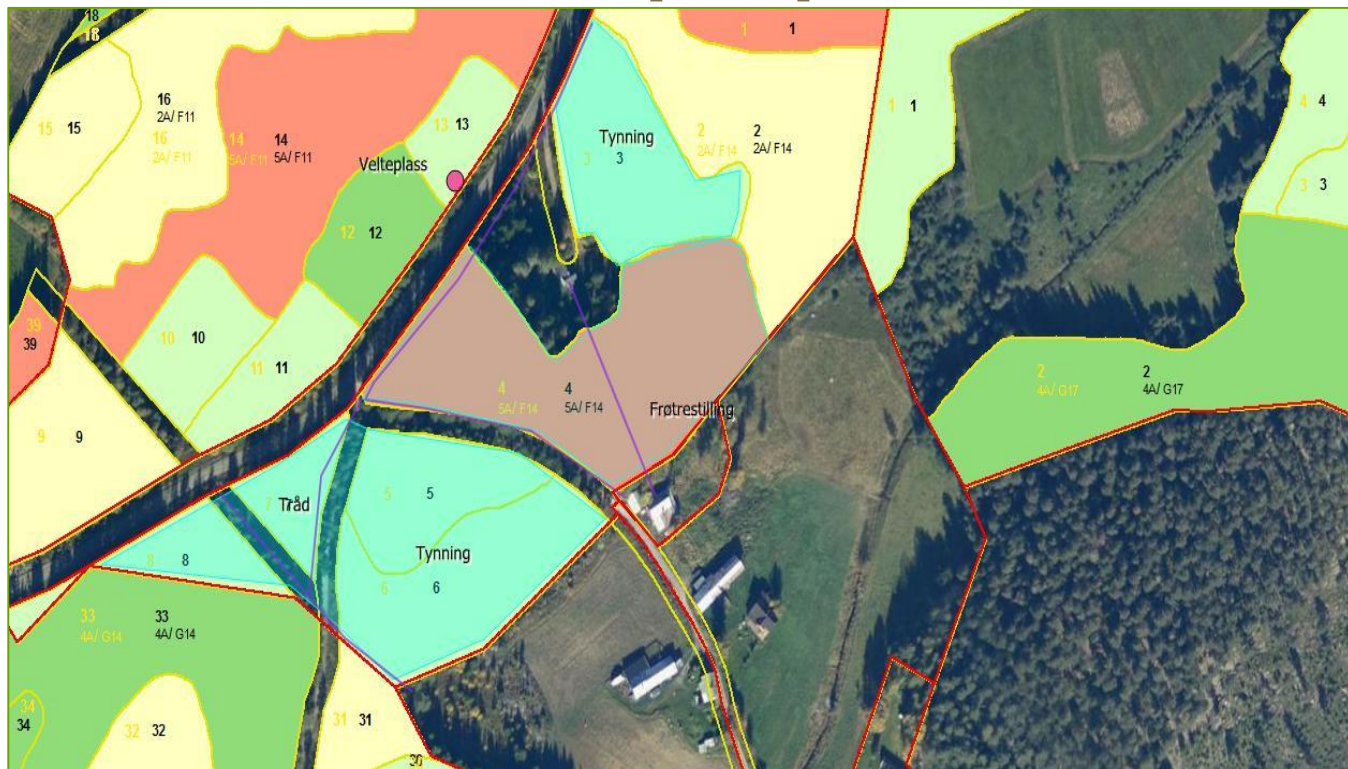

GPS / Kart

- STOR variasjon i krav fra oppdragsgiver
  - Ulike filer inn, ulike ønsker om filer tilbake.
- Forskjell blant førere.
- Kart og sporlogg brukes ved oppussing av kjøreskader, markberedning, planting, oppdatering av skogbruksplan osv.
- System for fillagring
  - Hos entreprenør
  - I databaser hos maskinleverandørene
  - Hos tømmeromsetteren
  - Hos Skogdata (entreprenør-web)
  - Snart: Kilden ??

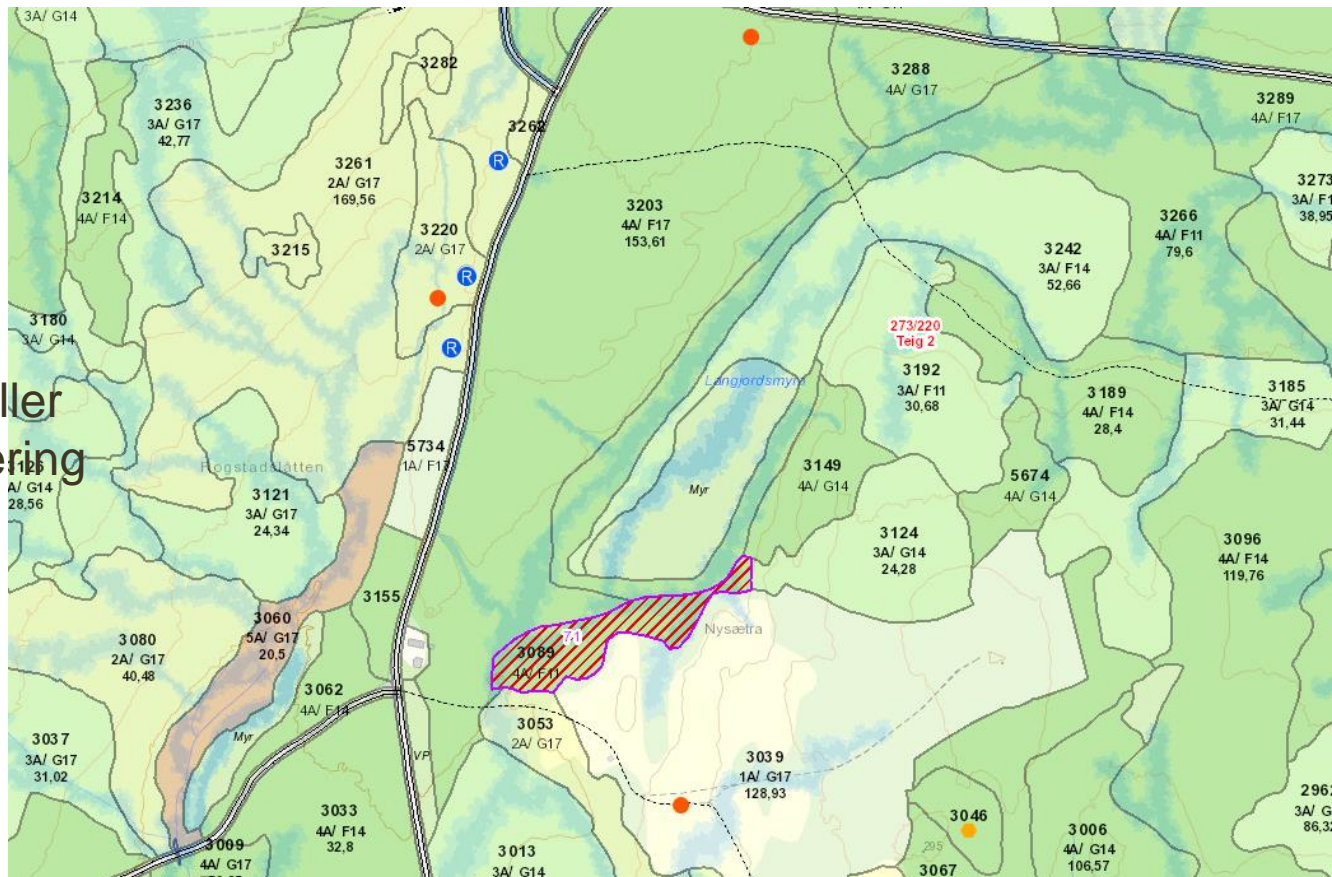
Eksempel på kart:

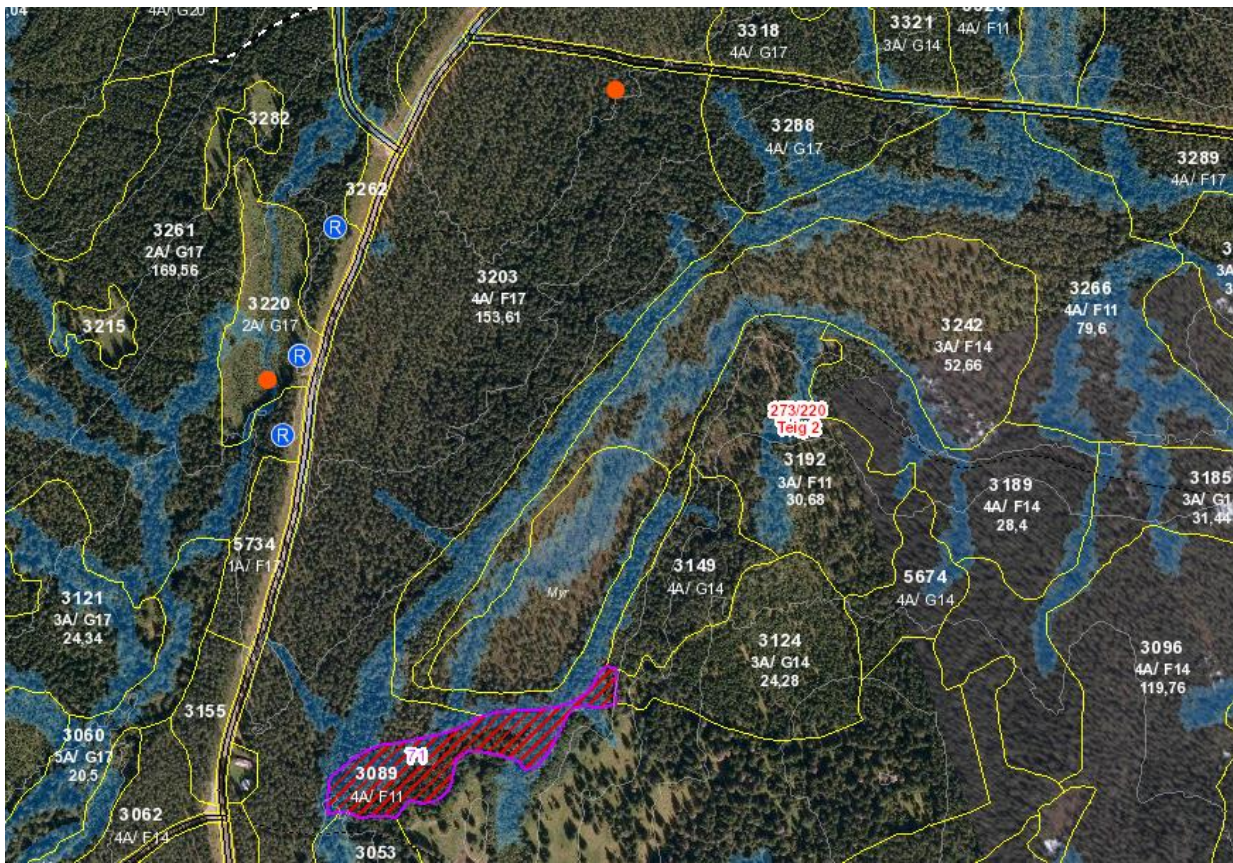

Bestandskart m/ markfuktighetskart

Mangler:

- Løsmassekart og/eller
- Bæreevneklassifisering

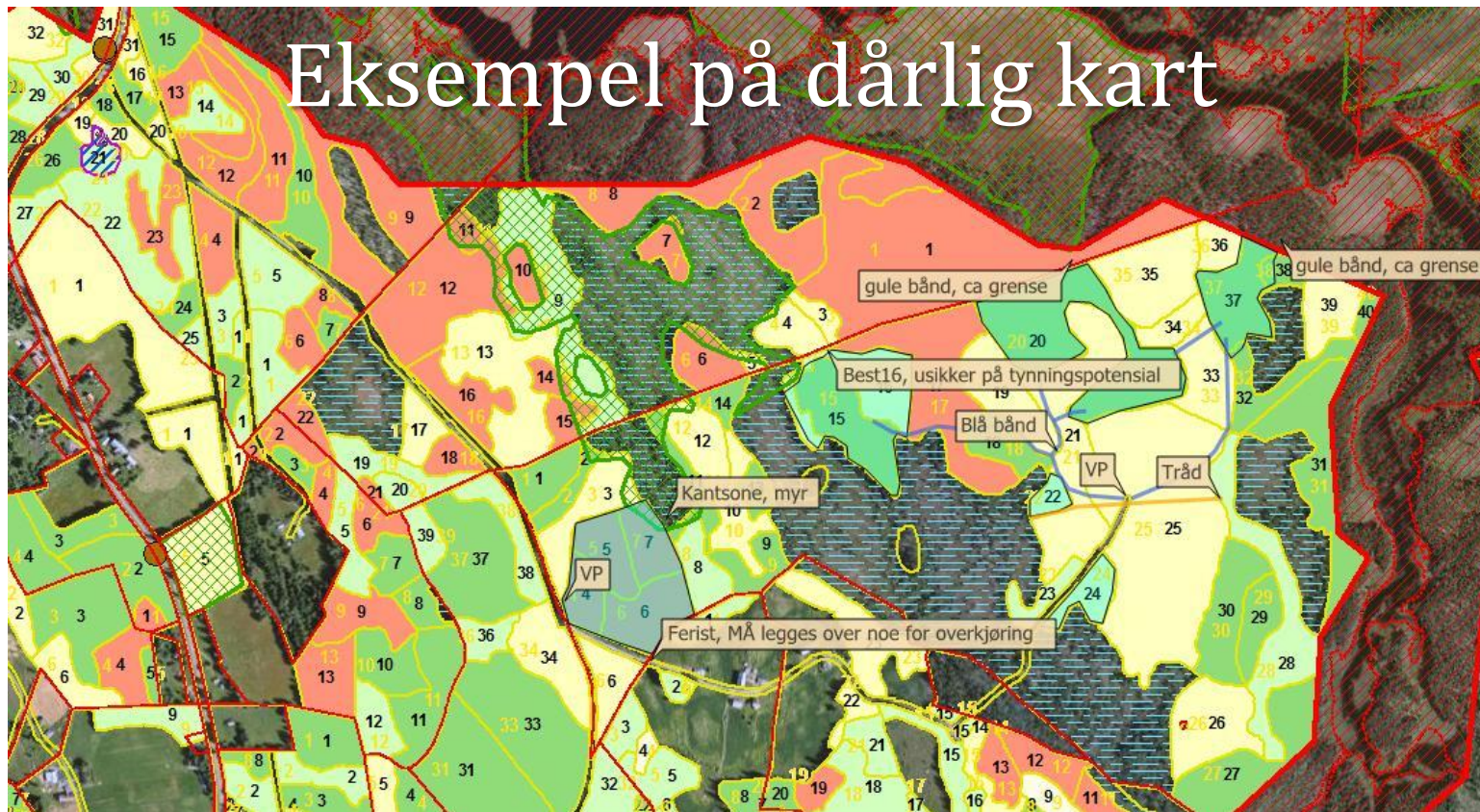

SKOGKURS

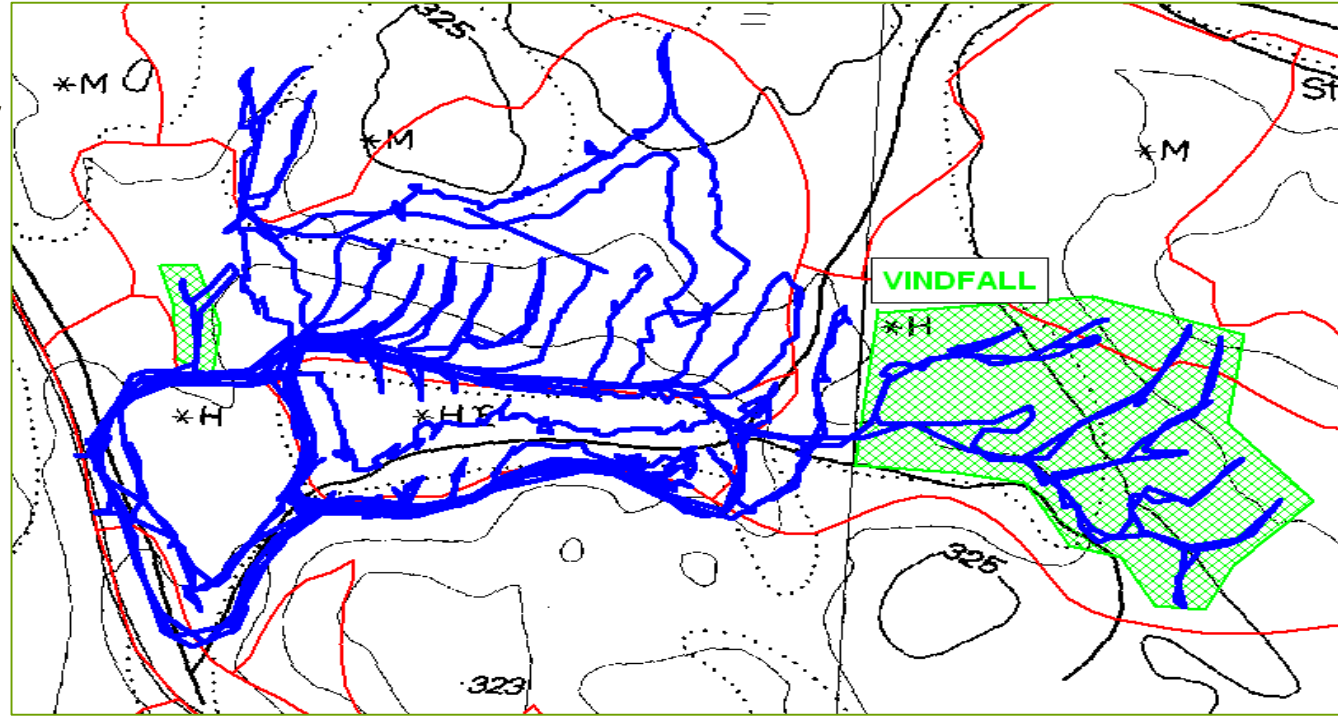
Bestandskart m/høydekurver

Eksempel på dårlig kart

Før og etter

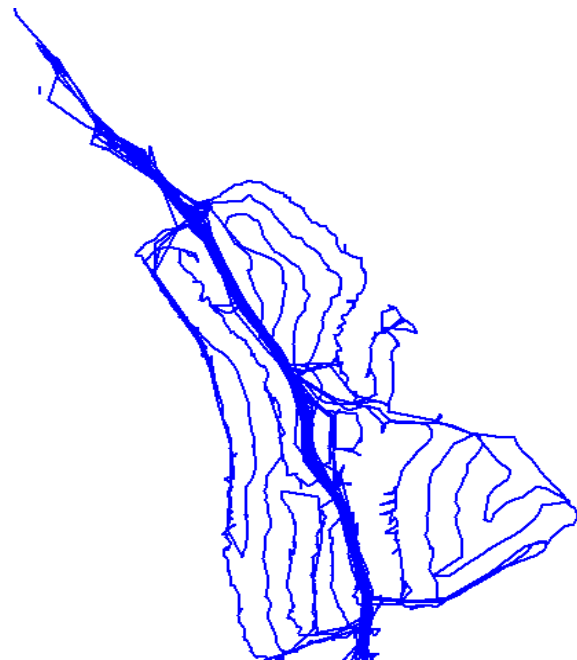
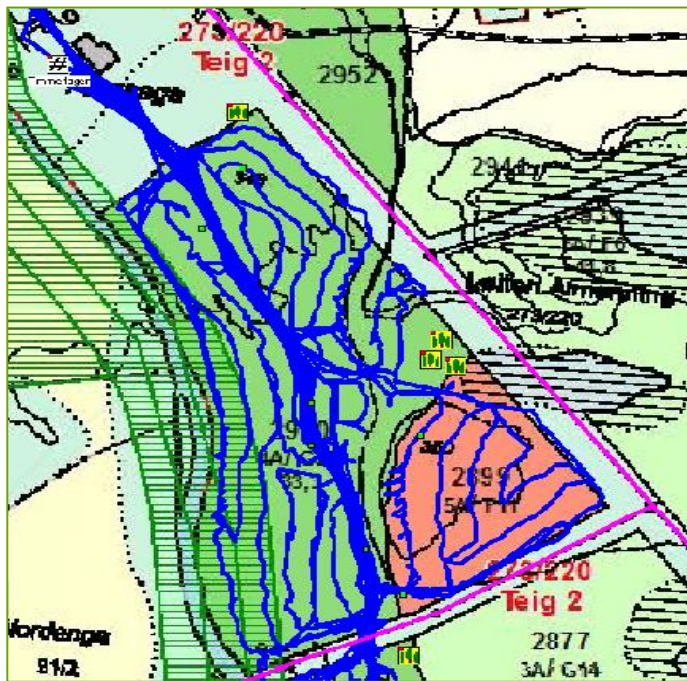
....

Økonomisk kartverk (ØK) N5000 i bakgrunn med shape-filer oppå:
(bestandsgrenser = røde, og sporlogg = blå)

Eksempel på kart og sporlogg

Den «glemte» kunnskapen

- ❖ Virkesutnytting
og
- ❖ Apteringsoppfølging

Svensk-norsk samarbeid

- Programmet **Virkesvärde** er utviklet av SKOGFORSK i Sverige
  - med finansiering fra en rekke svenske bedrifter.

- I Norge har SKOGKURS ledet en prosjektgruppe som har ledet til til en norsk versjon **Virkesverdi**
  - med finansiering fra bl.a. Skogbrukets Verdiskapningsfond
  - og betydelig egeninnsats fra deltakende organisasjoner

Utviklingen har skjedd i samarbeid mellom norske og svenske skogorganisasjoner, entreprenører og maskinleverandører.

Bakgrunn for Virkeverdi

Hovedmål: - Øke verdien av hvert tre

Delmål:

- Et hjelpemiddel for at sagbrukene skal få ønskede lengder og dimensjoner (det de bestiller via prisliste)
- Program for apteringsveiledning

Målgruppe

- Maskinfører / entreprenør
  - Veiledning og opplæring av fører
  - Andel manuelle kapp
  - Min. topp sagtømmer/massevirke
  - Kontrollmåling
- Skogfunksjonær / industri
  - Ønsket tømmerutfall mot faktisk oppnådd
  - Kontroll av kalibrering

Grunnleggende forutsetninger:

- Maskin MÅ være rett kalibrert både på lengde og diameter
- Hvis ikke dette er på plass vil ikke analyse av hpr (pri) filer ha noen verdi!

Stort spenn i feltet

- Mellom entreprenørene
- Mellom oppdragsgiverne

Programmet

Programmet består av 3-deler:

Opparbeiding:	Analyse av hpr filer (<i>produksjonsfiler</i>)
Dimensjoner:	Analyse av hqc filer (<i>kontrollmålingsfiler</i>)
Aptering:	Simulering

Programvaren kan installeres både på kontoret (PC) og i hogstmaskinen. I hogstmaskin kan programmet kontinuerlig overvåke «opparbeiding» og «dimensjoner».

Eks. på nøkkeltall opparbeiding

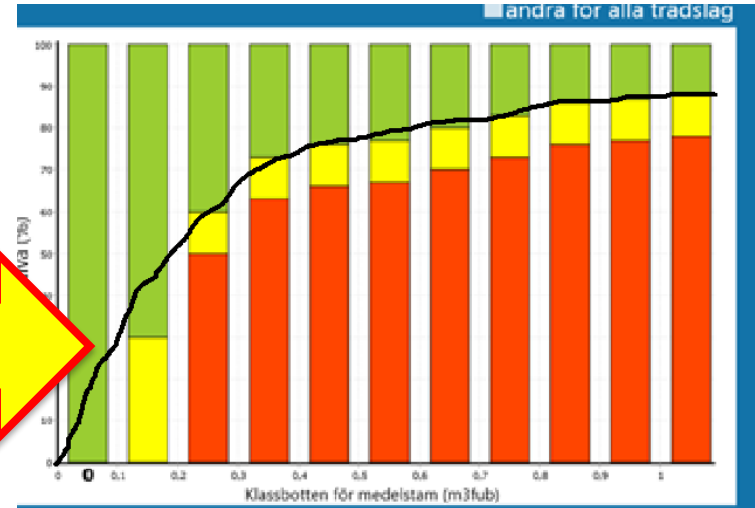
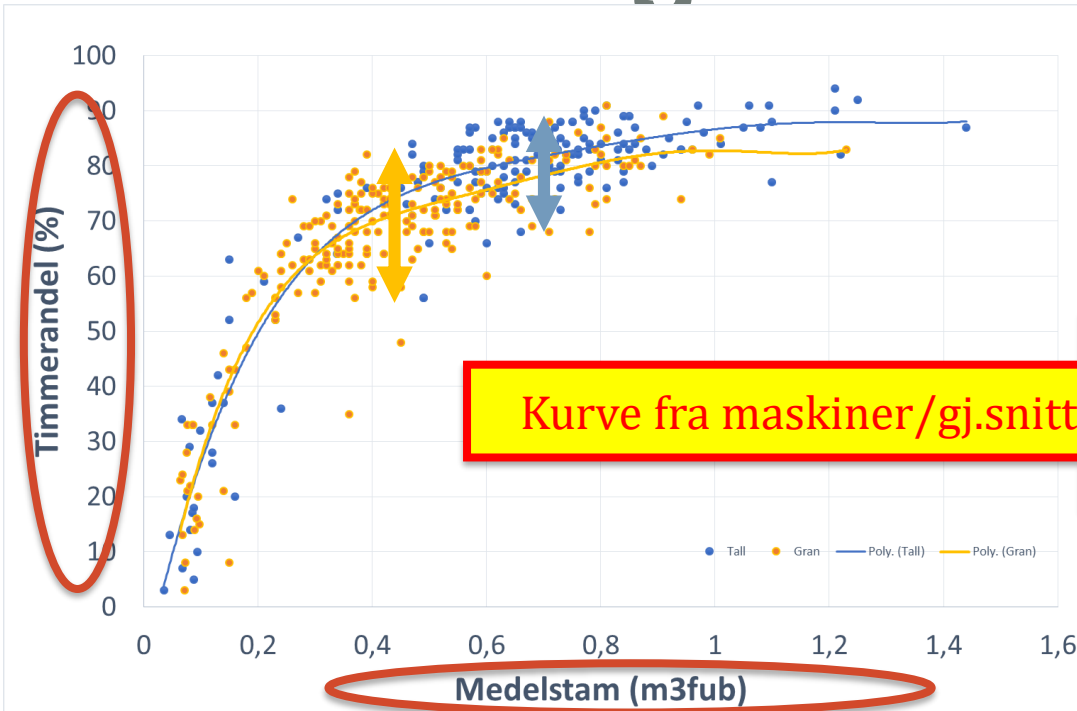
Nøkkeltall opparbeiding

	FURU	GRAN	LØV	TØRRGRAN
Middelstamme (m3fub)	1.18	0.449	0.146	0.163
Volum (m3fub)	2.4	890	7.7	5.4
Sagtømmerandel av totalt volum (%)	74	68		
Andelen manuelle kapp (%)	22	36	1	0
Andelen manuelle kapp – sagtømmer (%)	0	23		
Andelen manuelle kapp – rotstokker av sagtømmer (%)	0	24		
Andelen virke med feil av totalt volum (%)	20	13	43	54
Andelen virke med feil for sagtømmerdimensjoner (%)	21	17	100	100
Andelen virke med feil for rotstokker med sagtømmerdimensjoner	50	17	100	100
Toppdiameter for siste kapp		64	90	98
Toppdiameter for siste sagtømmerkapp (mm)		168		

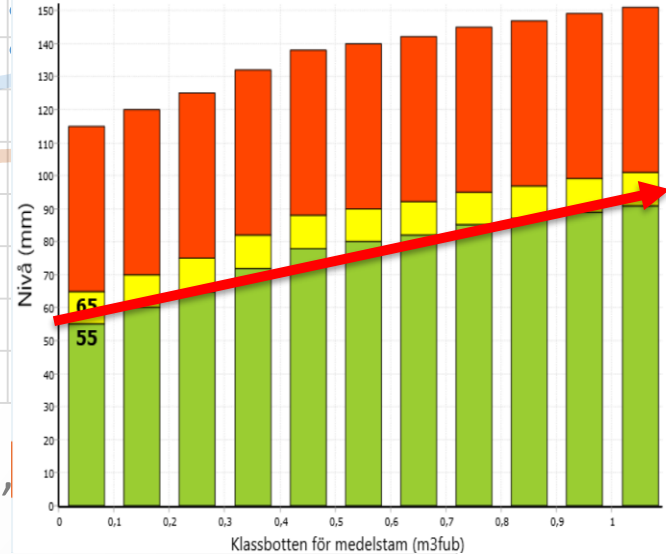
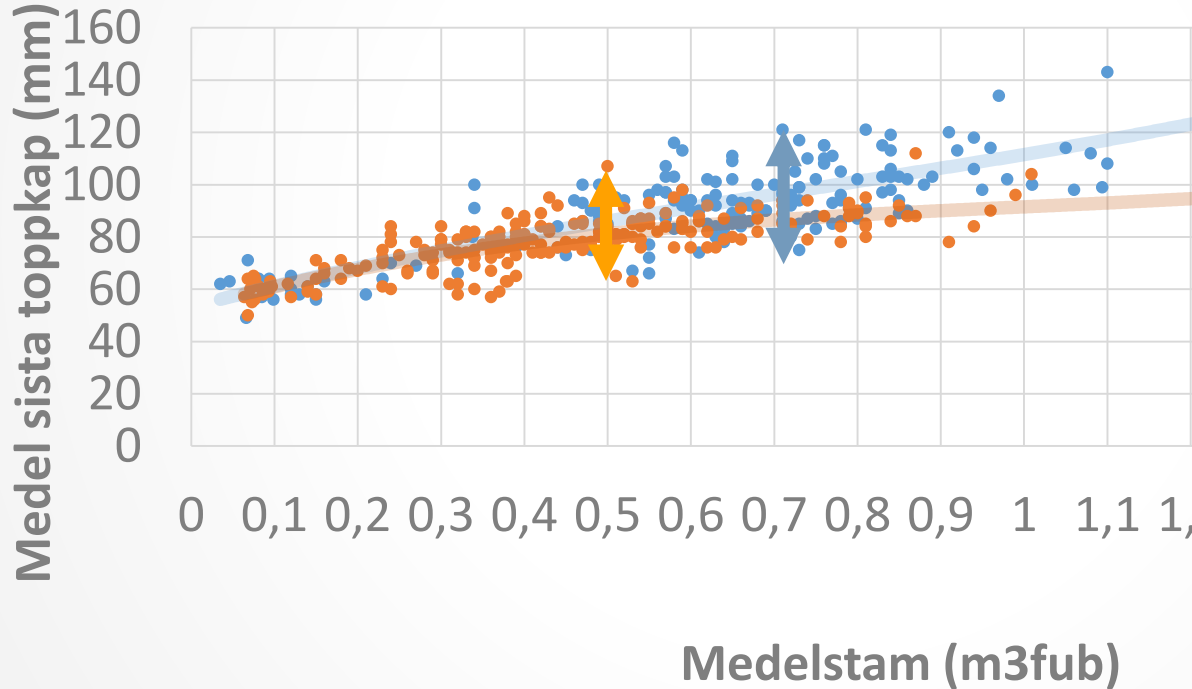

Sagtømmerandel

Toppdiameter siste kapp

Innstillinger i virkesverdi opparbeiding og dimensjoner

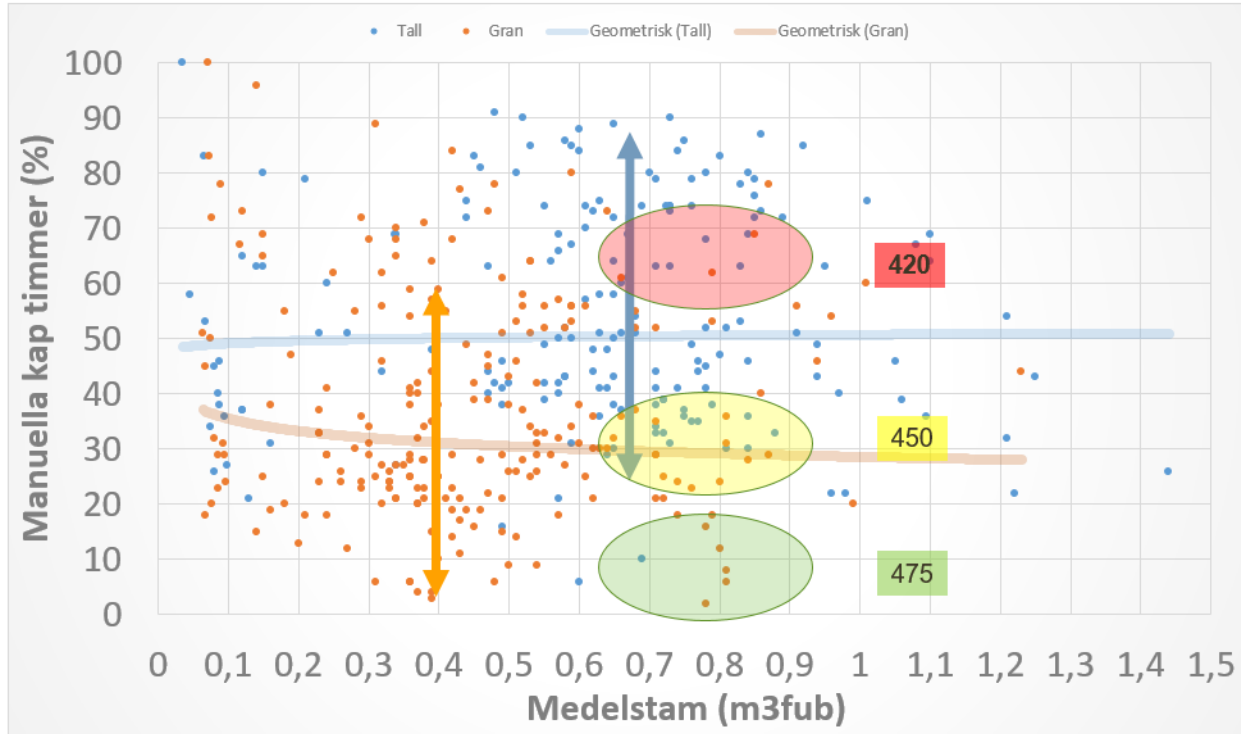

Marker den "parameter" du vil endre (oransje), marker så aktuell Søyle (den med tall 73/63) bruk piler ute til høyre. Skal du justere alle treslag likt kan du sette hake for endre alle treslag.

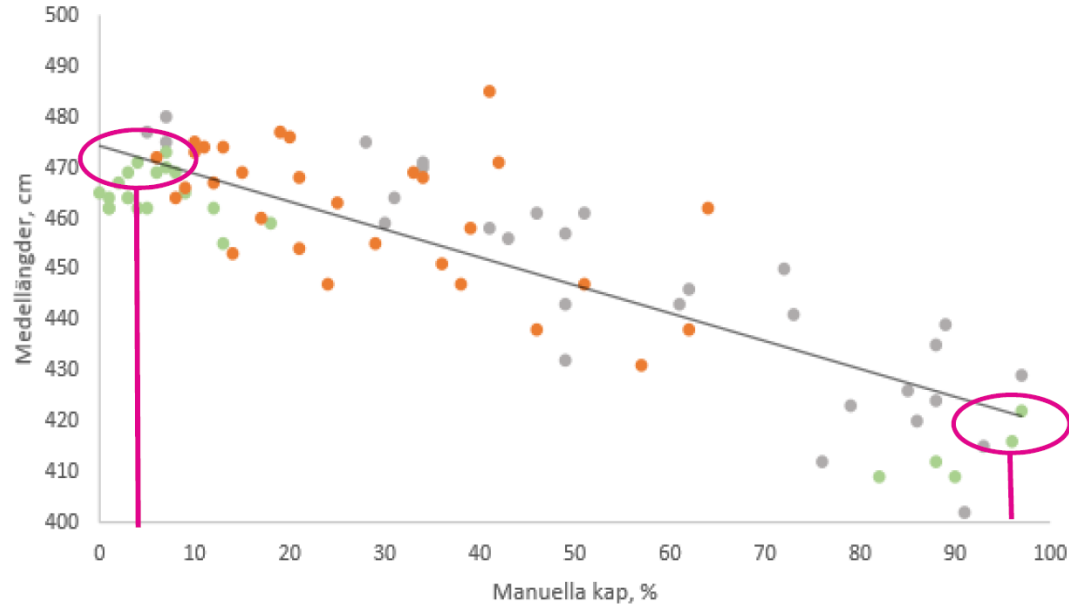
Lagre til fil for å ha oppsett senere

Du må "lese" inn fil på nytt for at du skal få med deg endringer i oppsett

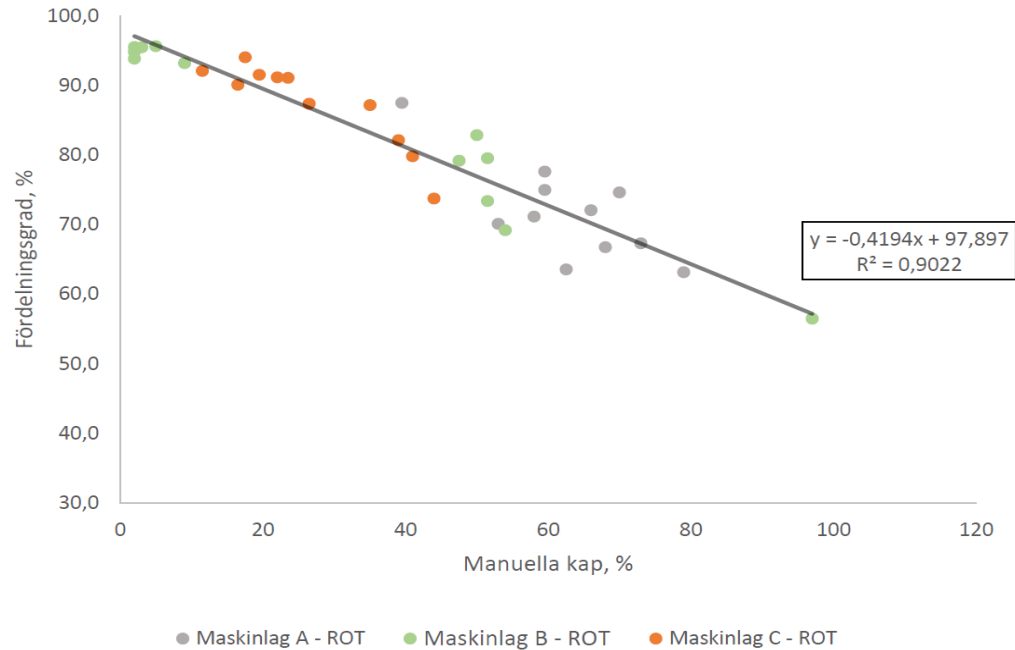
Manuelle kapp: 3 førere samme maskin og objekt

Lengder og manuelle kapp: 3 maskinlag:

Fordelingsgrad

Norsk eksempel

FØRER 1	m ³	gj.sn stokk i liter														gj.sn L = 495												Total	%	Diff %	sum 4,9+
	619,6	183																													
Length/dia	125	135	140	150	160	170	180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	280	290	300	310	320	330	340	350	Total	%	Diff %	sum 4,9+			
370	46	15	18	4	2	2	2	2	3	0	3	1	2	11	14	11	6	5	4	0	2	1	0	2	156	4,62	-0,63				
400	64	48	62	22	14	6	2	2	4	2	5	0	1	4	5	4	2	3	0	1	0	0	0	2	251	7,43	2,49				
430	36	40	62	23	15	5	6	7	3	3	3	1	1	3	6	3	5	4	0	0	0	0	0	1	227	6,72	-2,04				
460	26	16	37	21	8	12	7	1	7	3	1	2	2	2	10	4	4	3	0	1	0	0	0	0	167	4,94	-10,64				
490	24	21	78	58	50	18	18	5	21	24	26	9	9	4	5	4	1	1	1	0	0	0	0	0	377	11,16	-22,56				
520	56	34	117	163	197	182	223	147	106	117	112	96	76	52	43	40	16	22	21	15	17	9	9	19	1889	55,92	27,38				
550	37	10	66	52	16	28	28	25	31	14	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	311	9,21	6,00	76,29			
Total	289	184	440	343	302	253	286	189	175	163	152	109	93	76	83	66	34	38	26	17	19	10	9	22	3378	100,00					
%	8,56	5,45	13,03	10,15	8,94	7,49	8,47	5,60	5,18	4,83	4,50	3,23	2,75	2,25	2,46	1,95	1,01	1,12	0,77	0,50	0,56	0,30	0,27	0,65	100,00						

FØRER 2	m ³	gj.sn stokk i liter														gj.sn L = 480												Total	%	Diff %	sum 4,9+
	568,4	175																													
Length/dia	125	135	140	150	160	170	180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	280	290	300	310	320	330	340	350	Total	%	Diff %	sum 4,9+			
370	75	11	9	1	4	6	6	1	2	1	0	1	4	4	15	13	10	2	0	0	2	1	0	2	170	5,25	0,63				
400	71	15	13	7	4	4	2	3	7	1	1	5	2	5	4	3	3	0	0	2	0	2	2	4	160	4,94	-2,49				
430	77	29	41	25	19	8	9	7	10	4	9	5	2	6	8	6	3	2	2	2	3	3	1	3	284	8,76	2,04				
460	62	35	94	44	43	34	34	18	18	25	16	17	12	8	8	12	6	3	4	4	2	2	2	2	505	15,58	10,64				
490	43	24	121	94	126	100	90	69	81	65	66	57	51	29	23	14	5	16	5	5	2	2	2	3	1093	33,72	22,56				
520	40	24	68	119	94	115	112	63	61	57	44	17	27	20	16	8	5	7	10	3	5	2	2	6	925	28,54	-27,38				
550	11	8	32	25	1	4	7	4	11	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	104	3,21	-6,00	65,47			
Total	379	146	378	315	291	271	260	165	190	154	136	102	98	72	74	56	32	30	21	16	14	12	9	20	3241	100,00					
%	11,69	4,50	11,66	9,72	8,98	8,36	8,02	5,09	5,86	4,75	4,20	3,15	3,02	2,22	2,28	1,73	0,99	0,93	0,65	0,49	0,43	0,37	0,28	0,62	100						

Sagtømmer andel: 68%
 Manuelle kapp sag: 20%
 Manuelle kapp rotstokk: 16%
 Tømmerpris ca 495,-/m³ gj.sn

Sagtømmer andel: 67%
 Manuelle kapp sag: 63%
 Manuelle kapp rotstokk: 76%
 Tømmerpris ca 472,-/m³ gj.sn

Differanse på 23,-/m³ på sagtømmer i dette konkrete tilfelle

Eksempel førerforskjell fører 1

Nøkkeltall opparbeiding

	FURU	GRAN	LØV	TØRRGRAN
Middelstamme (m3fub)	1.327	0.429	0.157	0.11
Volum (m3fub)	● 1.3	● 208.5	● 3	● 0.4
Sagtømmerandel av totalt volum (%)	● 96	● 68		
Andelen manuelle kapp (%)	● 20	● 36	● 0	● 0
Andelen manuelle kapp – sagtømmer (%)	● 0	● 26		
Andelen manuelle kapp – rotstokker av sagtømmer (%)	● 0	● 36		
Andelen virke med feil av totalt volum (%)		● 11	● 50	● 48
Andelen virke med feil for sagtømmerdimensjoner (%)		● 15	● 100	● 100
Andelen virke med feil for rotstokker med sagtømmerdimensjoner		● 18	● 100	● 100
Toppdiameter for siste kapp		● 71	● 94	● 118
Toppdiameter for siste sagtømmerkapp (mm)		● 166		

Ønskemål fra sagbruk i dette Tilfellet *sødra kl2 sort 143* (Glommen): fordelingsaptering med

- 15% 370cm,
- 45% 490cm og
- 40% 550cm

Length/dia:	160	170	180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	280	290	300	310	320	330	340	350	360	370	380	390	400	Total	%	
375	0	0	0	3	1	3	2	0	1	1	0	2	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	16	3.6
490	0	0	39	31	27	23	28	18	18	14	15	7	6	4	2	4	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	241	54.9
550	0	0	27	24	24	15	26	11	17	11	6	6	4	4	2	0	3	1	0	0	0	1	0	0	0	182	41.5	
Total	0	0	66	58	52	41	56	29	36	26	21	15	11	8	4	5	5	4	1	0	0	1	0	0	0	439	100	
%	0	0	15	13.2	11.8	9.3	12.8	6.6	8.2	5.9	4.8	3.4	2.5	1.8	0.9	1.1	1.1	0.9	0.2	0	0	0.2	0	0	0	100		

Eksempel førerforskjell fører 2

Nøkkeltall opparbeiding

	FURU	GRAN	LØV	TØRRGRAN
Middelstamme (m3fub)	1.033	0.456	0.139	0.17
Volum (m3fub)	1	681.5	4.7	4.9
Sagtømmerandel av totalt volum (%)	46	68		
Andelen manuelle kapp (%)	25	35	2	0
Andelen manuelle kapp – sagtømmer (%)	0	21		
Andelen manuelle kapp – rotstokker av sagtømmer (%)		21		
Andelen virke med feil av totalt volum (%)	46	13	39	55
Andelen virke med feil for sagtømmerdimensjoner (%)	50	17	100	100
Andelen virke med feil for rotstokker med sagtømmerdimensjoner	100	17	100	100
Toppdiameter for siste kapp		63	88	97
Toppdiameter for siste sagtømmerkapp (mm)		169		

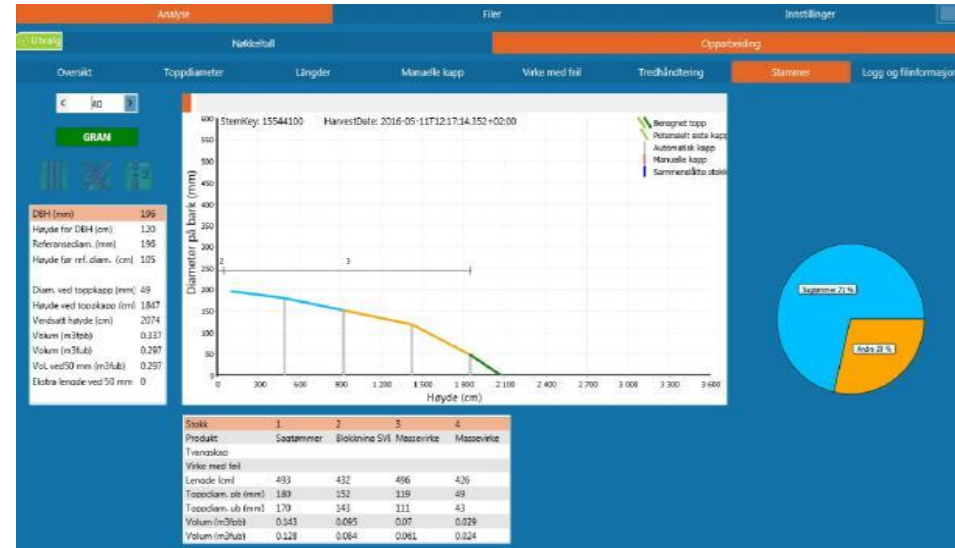
Ønskemål fra sagbruk i dette Tilfellet *sødra kl2 sort 143* (Glommen):
fordelingsapptering med

- 15% 370cm,
- 45% 490cm og
- 40% 550cm

Length/di:	160	170	180	190	200	210	220	230	240	250	260	270	280	290	300	310	320	330	340	350	360	370	380	390	400	Total	%
375	0	0	0	20	20	22	23	12	23	6	11	10	8	4	8	3	5	2	1	1	0	0	0	0	0	179	15.8
490	0	0	60	62	62	57	45	44	38	40	26	19	19	8	9	8	4	4	2	2	1	2	1	1	1	515	45.5
550	0	0	61	58	50	54	44	42	35	25	18	17	7	5	6	6	3	1	1	0	1	0	1	0	2	437	38.6
Total	0	0	121	140	132	133	112	98	96	71	55	46	34	17	23	17	12	7	4	3	2	2	2	1	3	1131	100
%	0	0	10.7	12.4	11.7	11.8	9.9	8.7	8.5	6.3	4.9	4.1	3	1.5	2	1.5	1.1	0.6	0.4	0.3	0.2	0.2	0.2	0.1	0.3	100	

Sikre at industrien får det den bestiller

- Ønskede lengder og dimensjoner
- Fordelingsaptinger ønske mot utfall
- Sikre at produkter går til rett industri
  - Få best utnyttelse av virket.

Takk for oppmerksomheten

Prosjektleder
Mikael Fønhus
Anvendt skogbruksøkonomi og
entreprenørskogbruket

992 87 002

mf@skogkurs.no

SKOGKURS